

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Катедра загального мовознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
В.о. декана
філологічного факультету
доц. Р.О. Крохмальний

“31” серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕФЕКТИВНИЙ ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП

галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
спеціальність	<u>035 Філологія</u>
спеціалізації	035.01 Українська мова та література 035.09 Фольклористика 035.10 Прикладна лінгвістика
факультет	<u>філологічний</u>

Львів – 2023 рік

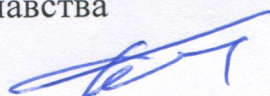
Робоча програма навчальної дисципліни «Ефективний публічний виступ» для студентів 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія, спеціалізаціями 035.01 Українська мова та література, 035.09 Фольклористика, 035.10 Прикладна лінгвістика. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023.

Розробники: Бацевич Ф.С., завідувач катедри загального мовознавства,
докт. філол. наук, професор;
Ясіновська О.В., асистент катедри загального мовознавства

Робоча програма розглянута на засіданні катедри загального мовознавства.

Протокол від “29” серпня 2023 року № 1.

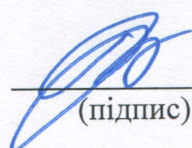
Завідувач катедри загального мовознавства

_____ (проф. Бацевич Ф.С.)
(підпис)

“29” серпня 2023 року

Затверджено Вченою радою філологічного факультету.

Протокол від “31” серпня 2023 року № 1.

Голова
_____ (доц. Крохмальний Р.О.)
(підпис)

“31” серпня 2023 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	<u>Галузь знань:</u> 03 Гуманітарні науки	На вибір студента
	<u>Спеціальність:</u> 035 Філологія	
Модулів – 2	<u>Спеціалізації:</u> 035.01 Українська мова та література 035.09 Фольклористика 035.10 Прикладна лінгвістика	Рік підготовки:
Змістових модулів – 2		1-й
		Семестр
		2-й
Загальна кількість годин – 120		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	<u>Освітньо-кваліфікаційний рівень:</u> магістр	16 год.
		Практичні, семінарські
		16 год.

самостійної роботи студента – 5,5		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		88 год.
		Індивідуальні завдання: підготовка публічних виступів
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – за допомогою риторичних прийомів з урахуванням екстралінгвістичних факторів розвинути комунікативну компетентність студентів при підготовці та проведенні ефективного публічного виступу.

Основні **завдання** курсу:

1) на підставі розуміння сутності публічного виступу та критеріїв ефективного публічного виступу вміти аналізувати промови українських і зарубіжних спікерів у різних сферах діяльності на предмет їх успішності/неуспішності;

2) спираючись на структуру публічного виступу, основні правила його побудови і технології публічного виступу, бути спроможними підготувати промову (текст) на різноманітну тематику та для різної аудиторії;

3) з опорою на засоби вербального і невербального кодів навчитися утримувати увагу слухачів;

4) послуговуватися арсеналом голосу (гучність, висота, темп, тембр, тон, просодія); покращити особисті артикуляційні навички;

5) оволодіти практикою використання невербальних засобів для успішного виголошення промови та її адекватного сприйняття реципієнтами;

6) навчитися добирати вдалий ілюстративний матеріал для візуалізації промови (мультимедійна презентація, наочні матеріали).

Після вивчення дисципліни студент буде

знати:

- жанрові різновиди публічних виступів;
- правила та структуру публічного виступу;
- принципи і критерії ефективного публічного виступу;
- риторичний канон як основу створення промови (тексту);
- технології підготовки публічних виступів;
- репертуар невербальних засобів для увиразнення промови;

вміти:

- аналізувати публічні виступи спікерів на предмет їх відповідності критеріям ефективного публічного виступу;
- критично оцінювати власний виступ за різними ознаками;
- використовувати технології Message House та Elevator Speech для підготовки публічного виступу;
- коректно використовувати невербальні засоби для успішного донесення інформації (параметри голосового звучання, жести, міміка, пози, зовнішній вигляд та ін.)
- проявляти аналітичне мислення, творчі задатки і креативний підхід при підготовці промови та публічного виступу перед конкретною аудиторією і у певних комунікативних ситуаціях;
- імпровізувати;
- справлятися з власними емоційними станами (страх, хвилювання, невпевненість) та виробляти стійкість до потенційних викликів під час публічного виступу;
- утримувати увагу аудиторії;
- створювати супровідну мультимедійну презентацію та використовувати наочні матеріали під час виступу.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Нормативно-стильові основи публічного виступу

Тема 1. Публічні виступи: види і типи, особливості творення і виголошення.

1. Роль риторики в сучасному світі.
2. Основні принципи риторичного мовлення.
3. Жанрова різноманітність публічних виступів.
4. Вимоги до побудови публічних виступів.
5. Вимоги до виголошення публічних виступів.

6. Публічний виступ та враження:

а) підготовка до публічного виступу: репетиція, управління стресом;

б) сприйняття аудиторією: невербальна комунікація, контакт зі слухачами.

Рекомендована література:

Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ: Наш формат, 2018.

Борг Джеймс. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Ранок: Фабула, 2019.

Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018.

Бабич Н.Д. Основи риторики: практикум. Чернівці: Рута, 1999.

Мацько Л.І. Риторика: навч. посібник. К.: Вища школа, 2003.

Korolko Mirosław. Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1990.

Kennedy George Alexander. Classical Rhetoric & Its Christian & Secular Tradition from Ancient to Modern Times. Second edition, revised and enlarged. Chapel Hill, Londyn: The University of North Carolina Press, 1999

Тема 2. Спічрайтинг: підготовка і написання промови за правилами ораторської майстерності (част 1).

1. Формулювання конкретних цілей промови.

2. Етапи роботи над текстом.

3. Компанування матеріалу з використанням аргументів:

а) ефективна структура промови: вступ, основна частина, висновки.

б) застосування пірамідальної структури для логічної побудови аргументів.

4. Аргументація та логіка:

а) види аргументів: логічні, емоційні, авторитетні;

б) засоби переконання: докази, приклади, статистика.

5. Аргументація та етика: вплив етичних аргументів на переконання аудиторії.

Рекомендована література:

Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ: Наш формат, 2018.

Ільяхов М. Саричева Л. Пиши, скорочуй. Як створити дієвий текст. Київ, BookChef, 2019.

Тема 3. Спічрайтинг: підготовка і написання промови за правилами ораторської майстерності (част 2).

1. Впливові риторичні методи:
  - а) вживання риторичних запитань та загальних місць;
  - б) силове слово: вживання емоційно насичених слів та виразів;
  - в) ефективне використання гумору та іронії (роль гумору у публічних виступах та доповідях; іронія як засіб створення підтексту та спонукання до роздумів.
2. Роль емоцій та історій у публічному виступі:
  - а) вплив емоційних історій на переконання аудиторії;
  - б) створення власних переконливих історій.
3. Використання аналогій та метафор в мовленні:
  - а) роль аналогій та метафор у поясненні складних понять;
  - б) створення власних образних висловів.
4. Риторичні фігури і тропи як засіб увиразнення мови.
5. Мовленнєвий етикет.
6. Орієнтування на різні групи реципієнтів:
  - а) адаптація публічного виступу до різних аудиторій: експертів, непрофесіоналів, студентів тощо;
  - б) врахування культурних особливостей при виголошенні промови.

Рекомендована література:

Карнегі Дейл. Як здобувати друзів і впливати на людей / пер. з англ. Київ: Компанія ОСМА, 2015.

Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001.

Каплунов Д. Нейрокопірайтинг. 100+ засобів впливу за допомогою тексту. Харків: Фабула, 2019.

Стахів М. Український комунікативний етикет: навч.-метод. посіб. Київ: Знання, 2008.

Степура А. WOW виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт, 2018.

Бацевич Ф. Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності // Філософсько-культурологічні проблеми мови і комунікації.

Тема 4. Психоемоційні аспекти успішного публічного виступу.

1. Чинники, що зумовлюють прихильне ставлення до мовця:
  - а) зовнішність;
  - б) манера поведінки;
  - в) внутрішні якості особистості (харизма, сила волі, ввічливість, впевненість у собі, толерантне і шанобливе (дружнє) ставлення до аудиторії, привітність);
  - г) уміння спілкуватися з людьми.
2. Проблема некоммунікабельності особи, способи її вирішення.
3. Поради невпевненим і сором'язливим.
4. Маломовність і балакучість.

Рекомендована література:

Кінг Л., Гілберт Б. Як розмовляти будь з ким, будь-коли і будь-де. Секрети успішного спілкування. Дніпро: Моноліт-Bizz, 2019.

Гольдштейн Н.Дж., Мартін С.Дж., Чалдині Р.Б. ТАК. 60 секретів із науки переконувати. Київ: BookChef, 2019

Гоулстон М. Я чую вас наскрізь. Як порозумітися будь з ким. Дніпро: Моноліт, 2019

Каплунов Д. Нейрокопірайтинг. 100+ засобів впливу за допомогою тексту. Харків: Фабула, 2019.

Змістовий модуль 2.

Мистецтво публічного виступу

Тема 5. Невербальні знаки як засіб ефективності у виголошенні промови.

1. Мова тіла оратора:
  - міміка;
  - візуальний контакт;
  - поза;
  - жести;
  - хода;
  - параметри голосу (темп, тон, інтонація, артикуляція, дихання, паузи)
2. Зовнішній вигляд оратора (одяг, зачіска, прикраси та ін.).

Рекомендована література:

Наварро Дж. Словник мови тіла. Секрети невербальної комунікації. Харків: Vivat, 2021.

Піз А., Піз Б. Мова рухів тіла. Київ: КМБУКС, 2019.

Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ: Наш формат, 2018.

Тема 6–7. Спікер і аудиторія.

1. Аналіз аудиторії: психічні аспекти, інтереси, очікування.
2. Основні правила і прийоми взаємодії з адресатами.
3. Встановлення психоемоційного контакту з аудиторією.
4. Змістові способи привернення уваги слухачів.
5. Психологічні методи активізації аудиторії.
6. Невербальні засоби активізації уваги реципієнтів.
7. Мовні засоби, що підтримують увагу слухачів.
8. Помилки оратора.
9. Реагування на запитання та заперечення
  - а) техніки ефективної відповіді на запитання з публіки;
  - б) робота з запереченнями та контраргументація

Рекомендована література:

Томан Іржі. Мистецтво говорити: пер. з чес. В. Романця. Київ: Політвидав України, 1986.

Борг Джеймс. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Ранок: Фабула, 2019

Гандапас Р. Камасутра для оратора. 10 розділів про те, як перетворити публічний виступ на втіху. Дніпро: Моноліт-Bizz, 2016.

Гольдштейн Н.Дж., Мартін С.Дж., Чалдині Р.Б. ТАК. 60 секретів із науки переконувати. Київ: BookChef, 2019

Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації. Харків: Віват, 2017.

Додаткова

Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018

Бабич Н.Д. Основи риторики: практикум. Чернівці: Рута, 1999

Барч К.В. Основи риторики для менеджера: навч.-практ. посібник. Ужгород: НКФ «Інпроф», 2003.

Тема 8. Презентація та наочні матеріали як допоміжні інструменти публічного виступу

1. Вплив візуальних засобів на сприйняття аудиторії.
2. Види ілюстративного матеріалу (інфографіка, світлини, аудіо, відео, реквізит).
3. Підготовки презентації та вимоги до неї. Правила роботи з презентацією.
4. Поєднання мовлення й наочних матеріалів

Рекомендована література:

Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації. Харків: Віват, 2017.

Каплунов Д. Нейрокопірайтинг. 100+ засобів впливу за допомогою тексту. Харків: Фабула, 2019.

Степура А. WOW виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт, 2018.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма навчання					
	Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Нормативно-стильові основи публічного виступу.						
Тема 1. Публічні виступи: види і типи, особливості творення і виголошення.	15	2	2			11
Тема 2. Спічрайтинг: підготовка і написання промови за правилами ораторської майстерності (част 1).	15	2	2			11
Тема 3. Спічрайтинг: підготовка і написання промови за правилами ораторської майстерності (част 2).	15	2	2			11
Тема 4. Психоемоційні аспекти успішного публічного виступу.	15	2	2			11
Разом за зміст. модулем 1	60	8	8			44

Модуль 2						
Змістовий модуль 2. Мистецтво публічного виступу						
Тема 5. Невербальні знаки як засіб ефективності у виголошенні промови.	15	2	2			11
Тема 6–7. Спікер і аудиторія.	30	4	4			22
Тема 8. Презентація та наочні матеріали як допоміжні інструменти публічного виступу	15	2	2			11
Разом за зм. модулем 2	60	8	8			44
Усього годин	120	16	16			88

5. Теми практичних занять

/п	Назва теми	Кількість годин
	Тема 1. Написання промови. Композиція.	2
	Тема 2. Підготовка тексту промови.	2
	Тема 3. Підготовка до виголошення промови.	2
	Тема 4. Психоемоційні аспекти ефективного публічного виступу.	2
	Тема 5. Засоби невербального коду як інструмент ефективної промови.	2
	Тема 6. Засоби активізації уваги слухачів	2
	Тема 7. Текст промови і презентація	2

	Тема 8. Рефлексія. Саморефлексія.	2
	Разом	16

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>До теми 1.</p> <p>Ознайомлення з міркуваннями фахівців щодо вступної, основної та підсумкової частин промови. Навести приклади різних типів вступу і закінчень промови.</p> <p>Добір текстів промов різних видів (розважальні, агітаційні, інформаційні, переконливі, закличні). Проаналізувати їх структуру: вступ, основну частину, висновки. Обміркувати текст промов на відповідність їх цільовому призначенню. Порівняти мовні засоби (лексичні, фразеологічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні)</p> <p>Підготовка двохвилинні промови, в яких буде використано запропоновані лектором цитати.</p> <p>Виконання вправ.</p>	11
2	<p>До теми 2.</p> <p>Ознайомлення з коментарями фахівців щодо етапів підготовки промови.</p> <p>Оцінка запису інформаційну промову за схемою: а) тема і мета; б) вступ (чи використано прийоми привернення уваги; чи не надто довгий); в) головна частина (чи продуманий план, чи весь матеріал стосується справи, чи достатньо прикладів, чи конкретний зміст, чи досягнуто мети); г) висновки (чи було узагальнено сказане); д) вимова (чи впевнений у собі промовець; чи правильні жести, поза; чи вдалий темп мовлення; чи був контакт з аудиторією; чи були мовні помилки).</p> <p>Підготовка трихвилинної промови, в яких можна би було використати запропоновані лектором цитати.</p>	11

	<p>Підготовка промови на одну з самостійно вибраних тем. Дотримуватися умов: а) ви знаєте про це більше, ніж ваші слухачі; б) тема цікава вашій аудиторії або своєю новизною, або суперечливістю проблеми, й у вашій промові щось буде зроблено для її вирішення; в) ви готуєте короткий виступ; г) викладаєте матеріал доступно</p>	
3	<p>До теми 3.</p> <p>Ознайомлення з порадами Дейла Карнегі про підготовку до промови.</p> <p>Прочитати запропоновані думки відомих мислителів про особливості контакту оратора з аудиторією. Встановити, у чому криється таємниця успішної взаємодії доповідача і слухачів.</p> <p>Проаналізувати промови, які вам довелося слухати, взявши до уваги критерії: а) ця промова яскрава, цікава, адже ...; б) ця промова глибоко обурила мене, адже ...; в) ця промова залишила мене байдужою (-им), адже....</p> <p>Підготувати й виголосити перед аудиторією шестихвилинну вивчену напам'ять промову на довільну тему з метою переконати слухачів в актуальності цієї теми. Продумати аргументи, докази, приклади. Врахувати склад аудиторії.</p> <p>Аналіз та обговорення промов колег</p>	11
4	<p>До теми 4.</p> <p>Підготувати прес-події на задані теми. Особлива роль приділяється виступам: що, кому, як говорити, використовуючи факти, аргументи, думки експертів тощо.</p>	11
5	<p>До теми 5.</p> <p>Виконання тренувальних вправ на розвиток мовлення, креативності та навичок імпровізації (на постанову правильного дихання, на відпрацювання дикції, розвиток діапазону голосу, відпрацювання типової пози оратора, вдосконалення жестикуляції та</p>	11

	інших невербальних засобів для успішного публічного виступу)	
6	До теми 6. Виконання завдань на розвиток навичок привернення уваги аудиторії за допомогою: – змістових способів; – психологічних методів; – невербальних засобів	11
7	До теми 7. Аналіз відеозаписів привселюдних виступів успішних промовців (конференції TEDx, офіційні заходи тощо) перед різними аудиторіями Підготовка власного виступу з використанням наочних матеріалів і/або презентації	11
8	До теми 8. Підготувати промову на задану або довільну тему з використанням наочності чи технічних засобів (схеми, малюнки, таблиці, відеозаписи, комп'ютерну графіку, презентації в PowerPoint) Використовуючи п'ятибальну шкалу, охарактеризуйте промову свого однокласника (-ці) за такими критеріями: 1) актуальність, новизна, практичне значення викладеного матеріалу; 2) форма (манера) викладу; 3) використання наочного матеріалу; 4) компетентність доповідача у своїй галузі; 5) мовлення доповідача (дикція, артикуляція, темп); 6) мовленнєві помилки і недоліки; 7) влучність використання наочних матеріалів	11
	Разом	88

7. Методи навчання

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький методи.

За дидактичними завданнями: словесні – лекція, евристична бесіда, навчальна дискусія; наочні – ілюстрація, демонстрація, презентація; практичні – робота з текстом, виступи.

8. Методи контролю

Поточний контроль: робота на практичних заняттях (усне опитування), оцінювання самостійної роботи студентів (підготовка виступів, виконання вправ і завдань).

Підсумковий контроль: залік (підготовка промови на вільну тему з використанням мультимедійної презентації).

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання роботи студента здійснюється за схемою:

1. Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за таким співвідношенням:

- робота на практичних заняттях: 40% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 40 (8 практичних занять, за одне заняття – максимум 5 балів);
- самостійно підготований публічний виступ студента перед аудиторією: 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 30 (3 виступи по 10 балів). Критерії оцінювання: відповідність, вдале застосування мультимедійних засобів
- залік (підсумковий публічний виступ): 30% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 30.

Підсумкова максимальна кількість балів – 100

3. Підсумковий контроль (іспит) проводиться в комбінованій (усній і письмовій) формі. Студент повинен письмово виконати підсумкове тестове завдання та відповісти на 2 теоретичні питання: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів – 50 (підсумкове тестування – максимум 30 балів; усне опитування – максимум 20 балів).

залік (підготовка промови на вільну тему з використанням мультимедійної презентації).

Критерії оцінювання реферату: змістовність та інформативність, логічна послідовність викладу, власне бачення проблеми, покликання на використані джерела.

Розподіл балів, які отримують студенти

Робота на практичних заняттях	Поточне тестування		Само-стійна робота (підготовка виступів)	Підсумковий тест та усне опитування (іспит)	Сума
	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2			
	T.1-T.4	T.5-T.8			
	20	20	30	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
51-60	E		
21-50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним

			вивченням дисципліни
--	--	--	-------------------------

10. Методичне забезпечення

1. Робоча програма та силабус навчальної дисципліни.
2. Матеріали для самостійної роботи студентів.
3. Комплект завдань для модульних контрольних робіт (тестові завдання).
4. Підручники, посібники, словники з проблем, що розглядаються.

11. Рекомендована література

Література

1. Основна

1. Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ: Наш формат, 2018.
2. Бабич Н.Д. Основи риторики: практикум. Чернівці: Рута, 1999
3. Бацевич Ф. Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності // Філософсько-культурологічні проблеми мови і комунікації.
4. Бондаренко В.В. Риторика. Харків: Вид-во ХНАДУ, 2008.
5. Барч К.В. Основи риторики для менеджера: навч.-практ. посібник. Ужгород: НКФ «Інпроф», 2003.
6. Білоусова Т.П. Риторика: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський, 2011.
7. Борг Джеймс. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування. Харків: Ранок: Фабула, 2019.
8. Гандапас Р. Камасутра для оратора. 10 розділів про те, як перетворити публічний виступ на втіху. Дніпро: Моноліт-Bizz, 2016.
9. Гольдштейн Н.Дж., Мартін С.Дж., Чалдині Р.Б. ТАК. 60 секретів із науки переконувати. Київ: BookChef, 2019
10. Гоулстон М. Я чую вас наскрізь. Як порозумітися будь з ким. Дніпро: Моноліт, 2019.
11. Ільяхов М. Саричева Л. Пиши, скорочуй. Як створити дієвий текст. Київ, BookChef, 2019.
12. Каплунов Д. Нейрокопірайтинг. 100+ засобів впливу за допомогою тексту. Харків: Фабула, 2019.
13. Карнегі Дейл. Як здобувати друзів і впливати на людей / пер. з англ. Київ: Компанія ОСМА, 2015.

14. Кінг Л., Гілберт Б. Як розмовляти будь з ким, будь-коли і будь-де. Секрети успішного спілкування. Дніпро: Моноліт-Bizz, 2019.
15. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018.
16. Кушнір Р.О. ВЕЛИКИЙ ОРАТОР, або як говорити так, щоб Вам аплодували стоячи. Дрогобич: Коло, 2013.
17. Лівін М. Сторітелінг для очей, вух і серця. Київ: Наш формат, 2020.
18. Наварро Дж. Словник мови тіла. Секрети невербальної комунікації. Харків: Vivat, 2021.
19. Піз А., Піз Б. Мова рухів тіла. Київ: КМБУКС, 2019.
20. Прикладна лінгвістика: навчальний посібник / МОН України, Уманський держ. пед. ун.-т. імені Павла Тичини / Упорядник Цимбал Н. А. Умань: Візаві, 2019.
21. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001.
22. Ризов І. Я завжди знаю, що сказати. Київ: BookChef, 2017.
23. Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації. Харків: Віват, 2017.
24. Стахів М. Український комунікативний етикет: навч.-метод. посіб. Київ: Знання, 2008.
25. Степура А. WOW виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт, 2018.
26. Стоун Д., Петтон Б., Гін Ш. Складні розмови. Як обговорювати те, що хвилює найбільше. Харків: Віват, 2019.
27. Томан Іржі. Мистецтво говорити: пер. з чес. В. Романця. Київ: Політвидав України, 1986.
28. Kennedy George Alexander. Classical Rhetoric & Its Christian & Secular Tradition from Ancient to Modern Times. Second edition, revised and enlarged. Chapel Hill, Londyn: The University of North Carolina Press, 1999.
29. Korolko Mirosław. Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1990.
30. Laskowski Wojciech. O komunikacji twarzą w twarz w perspektywie somatycznej // *Investigationes linguisticae*. Vol. XXII. 2010.
31. Lausberg Heinrich. Retoryka literacka. Podstawy wiedzy o literaturze. Albert Gorzkowski (tł.), Jerzy Axer, Andrzej Borowski, Maria Cytowska, Romuald Turasiewicz (konsultacja naukowa). Bydgoszcz 2002: Wydawnictwo Homini, 2002.
32. Ziomek Jerzy. Retoryka opisowa. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1990.

2. Словники і довідники

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В.Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005.
2. Головащук С.І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К.: Наукова думка, 2010.
3. Білоус М., Сербенська О. Екологія українського слова: Практичний словничок-довідник. Львів: ВЦ ЛНУ, 2003.
4. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997.
5. Повний словник антонімів української мови / Л.М. Полюга. К.: Довіра, 2006.
6. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. К.: Либідь, 2001.
7. Словник епітетів української мови / С.П. Бибик, С.Я. Єрмоленко, Л.О.Пустовіт. К.: Довіра, 1998.
8. Словник паронімів української мови / Д. Гринчишин, О. Сербенська. К., 1986.
9. Словник синонімів української мови / Бурячок А.А., Гнатюк Г.М. та ін. К., Наукова думка, 1999–2000.

12. Інформаційні ресурси

1. Електронні ресурси НБУВ
2. Лінгвістичний портал MOVA.info
3. Тлумачний словник української мови sum.in.ua
4. Український лінгвістичний портал <https://www.ulif.org.ua/>